Rastplatser för simänder och dykänder i Norrskärsarkipelagen hösten 2025

RALF WISTBACKA, ERIK ISAKSON & NICLAS FRITZÉN

Frågan om rastplatser för andfåglar har aktualiserats i samband med det förberedande arbetet med en förordning för Kvarkens Naturskyddsområde åren 2024–2025, där de statligt ägda områdena av främst Natura 2000-nätverket skall skyddas. Arbetet försvårades av att Miljöministeriet och Forststyrelsen inte hade låtit göra sakenliga karteringar av rastande sjöfåglar innan arbetet inleddes, trots att det är över 15 år sedan utkastet till skötsel- och användningsplan för området gjordes, och med hänvisning till det varit oförmögna att föreslå vettiga områden där fåglarna får rasta ostört.

Figur 1. Stjärtänder. Foto: Mika Bruun

Den utredning som Antti Below presenterade våren 2025 hade synbarligen tagits från den öppna Tiira-tjänsten (www.tiira.fi) och man hade inte lyckats reda ut var fåglarna låg – bara var observatören hade stått. Ett antal föreningar med lokalt förankrad ornitologisk sakkännedom (OA, MLY, VMF, ONN) presenterade initialt en egen utredning (Anon 2025) baserad på observationer i Tiira-registret där även området för observationer kunde härledas. Utredningen omfattar även intervjuer med ornitologer som besökt Norrskär. Under arbetets gång stod det klart att Norrskärsarkipelagen är en mycket viktig rastplats för sjöfågel, om inte rent av Kvarkens

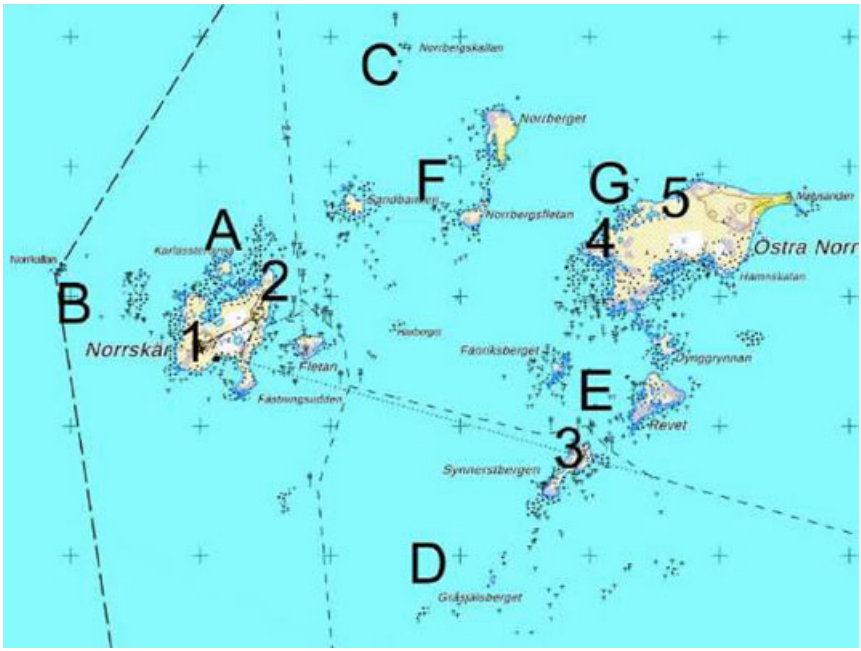

Figur 2. Utkikspunkterna vid fyren (lotshuset och bunkern) (1) och Norrskatan (2) på Norrskär, på Synnerstbergen (3) samt punkterna på Östra Norrskär (4 och 5). Kartan tagen ur Lantmäteriverkets databas 11.6.2026.

viktigaste, men att det fortfarande saknas noggrannare utredningar. Därför gjordes en första inventering av rastande sjöfåglar i Norrskärsarkipelagen 21 augusti–10 september 2025 på uppdrag av Ostrobothnia Australis (OA) och med instruktioner av Antti Below. Fältarbetet gjordes utan ekonomisk ersättning av Erik Isakson, som körde till Norrskär med egen båt från svenska sidan. Inkvartering skedde i MLY:s hyrda utrymmen i Lotshuset vid fyren på Norrskär där stationsavgiften bekostades av OA.

Undersökningsområde och metodik

Norrskärsarkipelagens utsträckning är 5 km i öst–västlig riktning och 3 km från norr till söder, så man måste åka runt i området och använda flera utkikspunkter för att täcka det helt. I bild 1 presenteras undersökningsområdet med de olika utkikspunkterna och de inventerade delområdena.

Spaning gjordes med tubkikare (Swarovski) sittande i en fällbar stol med rygg-

Figur 3. Observationspunkt 1 med område A inringat. Foto: Mika Bruun

stöd. Varje dag med bra väder gjordes spaning norrut från de utkikspunkter som i huvudsak användes, dvs lotshuset och bunkern vid fyren på plats 1 (bild 1). Från Lotshusets norrsida spanades över lagunen och grundområdet på Norrskär (område A) och ut mot Norrbergskallan (område C). Spaning gjordes även mot väster ut mot Norrkallans fyr och grynnorna innanför (område B). Vidare gjordes spaning från bunkern nära fyren ut mot Gråsjälsbergen (område D). Från Norrskatan, plats 2, gjordes spaning mot öster mot Sandbanken–Norrberget–Norrbergsfletan (område F) samt området kring Fänriksberget i delområde E.

Två gånger, 27 augusti och 6 september, besöktes Synnerstbergen och observationer gjordes från den norra udden kring Synnerstbergen, plats 3, och även ut mot området kring Fänriksberget och Revet (område E). Vidare gjordes spaning mot Gråsjälsberget (område D).

Tre gånger (6, 9 och 10 september) besöktes Östra Norrskär. Först besöktes den nordligaste udden, plats 5, varifrån områdena G och C inventerades och sedan Skadberget, plats 4, vid den västra udden varifrån område F och resten av område C inventerades. Östra och södra delen av Östra Norrskär och lagunerna där inventerades

Tabell 1. Observationer från punkt 1 angående område A 21.8–10.9.2025.

Datum	**22.8**	**23.8**	**26.8**	**27.8**	**28.8**	**28.8**	**2.9**	**6.9**	**7.9**	**9.9**	**10.9**
Start	07.40	10.30	20.30	07.30	07.50	18.30	10.00	08.00	09.00	08.00	08.00
Slut	08.40	12.00	22.40	11.40	09.30	20.00	12.00	10.00	10.45	09.15	09.20
Sångsvan	4	4		4				4		4	
Vitkindad gås		17									
Gravand	3										
Bläsand			3	6		10	15	100	50	30	100
Kricka	10	4	5	6	17	20	10	25	35	34	50
Gräsand	20	37	70	52	60	30	70	100	50	30	35
Stjärtand	25	20	25	15	29	15	50	40	45	40	70
Skedand	6	10		10	15	10	10	4	8	2	4
Vigg/bergand											2
Knipa		3		2	2			10	10	10	15
Småskrake					4	10	5		15		
Storskrake	10	20	10	15	20		10		10	1	22
Havsörn		2		5	1		1	1	1	1	

ej. Inventering gjordes ej från båt eftersom det med båt är svårt att komma tillräckligt nära för att räkna och identifiera fåglarna utan att de flyger i väg.

Vädret var varierande med blåst, regn, dimma och några dagar med stilla soligt väder.

Resultat

Område A: Lagunen, gölarna och grundområdet vid Norrskär (tabell 1)

I detta område rastade majoriteten av simänderna i själva lagunen. I medeltal räknades 140 st. och som mest 269 st. Under perioder med hård vind kan man i september–oktober se upp till 500–1 000 simänder samlas i lagunen (Staffan Blom, pers. comm.) (bild 1). Här förekom betydande mängder av de hotade arterna bläsand och stjärtand. Två exemplar av vigg/bergand noterades. De låg för långt borta för att med säkerhet kunna artbestämmas. De fyra sångsvanarna i grundområdet på Norrskär var ett par med två ungar. Flocken med vitkindade gäss som sågs den 23 augusti, var sammansatt av adulta fåglar och årsungar. Havsörn noterades rätt regelbundet.

Område B: Norrkallans fyr (på kartan i bild 1 endast Norrkallan) och grynnorna innanför (tabell 2)

I område B saknades simänderna och de rastande fåglarna dominerades av knipa.

Tabell 2. Observationer från punkt 1 ut mot område B 21.8–10.9.2025.

Datum	**22.8**	**22.8**	**23.8**	**24.8**	**26.8**	**27.8**	**28.8**	**28.8**	**2.9**	**6.9**	**7.9**	**8.9**	**9.9**	**10.9**
Start	06.00	18.45	06.00	17.00	20.30	07.30	07.50	18.30	10.00	08.00	09.00	08.30	08.10	08.00
Slut	08.40	21.40	10.30	21.00	22.40	11.40	09.30	20.00	12.00	10.00	10.45	10.00	09.15	09.20
Ejder guding	1		2										1	1
Ejder åda	40	20	40	10	25		20	30		20		10	40	40
Ejder kullar	3		1	2	2	1								
Alfågel								1						
Sjöorre								11	10					
Svärta adult								10			40	40	80	3
Svärta kullar	3	1										1	1	1
Knipa	8	950	500	500		100	25	230	500	300	1000	400	150	500
Vigg/bergand							2							
Småskrake		30	15			15	25	10		20	30	40	15	50
Storskrake	30		10	10		10		30		20			5	15
Storskarv	30	42	25		30	10	10	10	10	10	25	15	10	20
Havsörn	3	1					1			3	1			
Tobisgrissla														1

Som mest sågs 1 000 knipor den 7.9. Även i detta område sågs två viggar/bergänder. Här förekom storskarv, storskrake och småskrake i rätt små mängder. En intressant observation är förekomsten av kullar av ejder och svärta ute på detta öppna havsområde. Antalet adulta svärtor var också rätt högt mot slutet av perioden. Här sågs den enda tobisgrisslan som noterades under undersökningen och havsörn förekom rätt regelbundet.

Område C: Norrbergskallan (tabell 3)

I denna tabell ingår de fåglar som setts väster om holmarna i område F. Den 22.8 låg 600 knipor norr om Norrbergskallan. Den 28.8 låg 1 300 knipor nordväst om område A på lite djupare vatten medan 1 200 låg i område C, söder om Norrbergskallan vid berghällarna. Den 2.9 låg 1 000 knipor söder om Norrbergskallan och den 6.9 var antalet 3 000.

Den 28.8 sågs från punkt 1 30 storskrakar/småskrakar, 50 simänder och en svärtkull framför Sandbankens sydvästsida. Men vid den egentliga inventeringen den 2.9 medgav vädret inte inventering av simänder vid Sandbanken. Den 9.9 och 10.9 konstaterades att simänder rastar invid Norrberget och Norrbergsfletan. Noterbart är det stora antalet av de hotade arterna bläsand och stjärtand.

De rastande fåglarna dominerades av knipor. Från punkt 2 sågs 2.9 en flock syd-

Tabell 3. Observationer från punkt 1 ut mot område C 21.8–10.9.2025.

Datum	**22.8**	**22.8**	**27.8**	**28.8**	**2.9**	**6.9**
Start	07.40	18.45	07.30	18.30	10.00	08.00
Slut	08.30	19.50	11.40	20.00	12.00	10.00
Knölsvan	10					10
Sångsvan	1					
Knipa		600		2 500	1 000	3 000
Storskrake	3					
Storskarv	20		12			

ost om Sandbanken, en flock nordväst om Norrberget samt två flockar norr om Östra Norrskär. Totalt sågs 5 000 knipor. Från Östra Norrskärs västra udde (4 & 5) sågs den 9.9 5 000 knipor, av vilka 1 000 sågs i riktning mot Norrbergsfletan medan 4 000 låg bakom, framför och öster om Norrberget. Den 10.9 sågs 1 000 knipor norr om Norrbergskallan.

Den 6.9 uppskattades antalet knipor till 10 000. De sågs från nordligaste udden av Östra Norrskär. De låg mellan linjerna till remmarna black yellow Norrbergskallan 8418 och black yellow Norrbergsgrund 8419. Numren är tagna från appen Marine Traffics sjökort. Flocken, som fanns norr om Norrberget på ungefär 10 meter djupt vatten, upptog ungefär halva sträckan mellan dessa två remmare. Flockens

Tabell 4. Observationer från punkt 2 (2.9.2025) och punkt 4 och 5 (6–10.9.2025) ut mot område F/C.

Datum	**2.9**	**6.9**	**9.9**	**10.9**
Start	17.00	17.00	15.30	13.00
Slut	19.00	17.50	17.00	15.00
Knölsvan			20	13
Sångsvan				13
Bläsand			60	75
Kricka				5
Gräsand				60
Stjärtand				65
Svärta adult				20
Knipa	5 000	10 000	5 000	1 000
Småskrake	20			
Storskrake	30			
Havsörn	10			

Tabell 5. Observationer från plats 1 (22–25.8.2025) och plats 3 (27.8.2025) ut mot område D.

Datum	**22.8**	**24.8**	**25.8**	**27.8**
Start	20.40	17.00	16.50	15.00
Slut	21.40	19.10	18.20	16.30
Knölsvan	18			30
Knipa	200	1 000	500	1 000
Småskrake				20
Storskrake				200

Tabell 6. Observationer från plats 3 för holmarna i område E den 6.9.2025.

Plats	**Revet**	**Dyng-grynnan**	**Synnerst-berget**
Start	15.00	15.00	15.00
Slut	16.00	16.00	16.00
Bläsand	10	65	10
Kricka	8		10
Gräsand	15	5	5
Stjärtand	3		5
Småskrake	10		2
Storskrake	4		15

Tabell 7. Observationer från plats 4 och 5 för område G 6–10.9.2025.

Datum	**6.9**	**9.9**	**10.9**
Start	17.00	15.30	13.00
Slut	17.50	17.00	15.00
Bläsand			25
Knipa			2 200
Småskrake	150	200	50
Storskrake			20

längd i nordostlig–sydvästlig riktning var ungefär 600 meter. De 3 000 knipor som sågs från Lotshuset mot Norrbergskallarna på morgonen samma dag sågs i samma område som den stora gruppen. Siffran 10 000 är en grov gissning gjord på två kilometers håll, så det bygger inte på räkning av enskilda individer. Knipflockarna var överlag rörliga. Havsörn flyger runt i området och fiskebåtar åker runt och vittjar siknät.

I detta område dominerade kniporna och i likhet med område C förekom även knölsvan, storskrake och småskrake.

Invid de tre holmarna rastade upp till 70 simänder. Noterbart är igen förekomsten av de hotade arterna bläsand och stjärtand.

På den norra och västra sidan av Östra Norrskär noterades av simänderna endast den utrotningshotade bläsanden. Man bör dock notera att lagunerna på den södra delen inte besöktes hösten 2025.

Rastande sjöfåglar

Under perioden 21.8–10.9 sågs flera arter av simänder vid alla långgrunda stränder vid alla öar. I lagunen och grundområdet på norra sidan av Norrskär låg upp till 269 simänder. Även vid de mindre öarna som Sandbanken, Norrbergsfletan, Norrberget och öarna söder om Östra Norrskär låg det simänder. Östra Norrskärs västsida inventerades inte på avstånd och södra och östra sidan besöktes inte alls. Det är dock mycket sannolikt att simänder, i likhet med den norra stranden av Östra Norrskär, rastar i dessa områden eftersom speciellt lagunerna på den södra delen är lämpliga rastplatser. Den 6.9 noterades ca 400 rastande simänder i hela området men då inventerades inte områdena F och Östra Norrskär. I område F sågs den 10.9 200 simänder. Det totala antalet momentant rastande simänder närmar sig säkerligen 1 000 i augusti–september.

Utgående från data från Tiira brukar förekomsten av simänder vid Norrskär vara stor ännu i slutet av september och i oktober. Som exempel kan nämnas observationer av gräsand 22.9.2024 100 st., 24.9.2024 124 st. och 3.10.2024 5 st. Krickor sågs 18.9.2024 23 st., 11.10.2024 85 st. och 13.10.2024 50 st. Observationen av två årtor 19.7.2023 påvisar att det finns risk för att även årtor skjuts under jakten. Även bläsänder och stjärtänder kan ses i september–oktober. Bläsänder sågs 26.9.2024 120 st., 6.10.2024 42 st., 12.10.2024 77 st. och 26.10.2024 32 st. Stjärtänder sågs 100 st. den 23.9.2024, 55 st. 5.10.2024, 56 st. 11.10.2024 och 13.10.2024 18 st. Det föreligger således en akut risk att andra *Anas*-arter än gräsand och kricka störs och skjuts.

Flockar med upp till 5 000 knipor noterades i olika delar av undersökningsområdet. Flockar med tusentals knipor kunde också ses längre ut på djupare vatten. Som mest uppskattades antalet väster och norr om Norrberget till 10 000 den 6 september. Detta kan ses som en uppskattning av det totala antalet knipor vid Norrskär kring den 6 september. Men siffran är en grov uppskattning. Denna flock kontrollerades så länge att det var möjligt att se att de fåglar som lyfte var alla knipor. De andra knipflockarna var närmare land och antalsbestämningen är då mer exakt. Bedömningen är att 5 000–10 000 knipor rastade i Norrskärsarkipelagen vilket gör området till en mycket viktig rastplats för knipa.

Enligt Tiira sågs knipor under hösten 2024 vid Norrskär som följer: 19.9.2024 2 100 ad, 10.10.2024 2 700 ad och 13.10.2024 1 150 ad, vilket visar att förekomsten är stor långt inpå senhösten. Knipan är absolut en art som bör få rasta ifred på området eftersom här samlas knipor från vidsträckta skärgårdsområden. Eftersom kni-

Figur 4. Vid Norrskär samlas på hösten mängder med knipor från stora skärgårdsområden. Foto: Mika Bruun

porna rör sig på stora områden skulle jakt störa även andra dykänder som rastar i området.

Som mest sågs 200 storskrakar 27.8.2025 och 200 småskrakar 9.9.2025. Inom ramen för denna undersökning gjordes inget försök att uppskatta totalantalet av dessa arter. Storskrake och småskrake rastar i området långt in i september. Enligt Tiira har storskrake setts vid Norrskär 22.9.2024 25 st. och 24.9.2024 40 st. Småskrake sågs den 17.9.2024 50 st. och den 22.9.2024 63 st. Mängderna förefaller vara på samma nivå som under inventeringen år 2025. Även ejder och svärta rastar i området under hösten.

Det är värt att notera att den rödlistade alfågeln kan ses rastande i Norrskärsarkipelagen i oktober. Den 9.10.2024 sågs 1 600 st. och den 12.10.2024 sågs 1 200 st. Under undersökningsperioden år 2025 sågs endast en alfågel (Anon. 2025).

Grågåsen verkar vara sällsynt i området på hösten. Ingen sågs vid inventeringen

och under hösten 2024 noterades endast ett enstaka exemplar den 29.9 och 30.9. 2024 enligt Tiira.

Vi konstaterar att det förslag till rastplatser i Kvarkens naturskyddsområde som lämnades in till förordningsarbetsgruppen av Below (2025a) var totalt underdimensionerat, åtminstone gällande Norrskär, och inte baserades på tillräckliga utredningar eftersom det endast innefattade område B (kring Norrkallans fyr).

Förekomst av sjöfågelkullar

Noterbart är förekomsten av sena kullar av ejder, svärta och småskrake. Mellan den 21 och 26 augusti sågs samtidigt upp till tre ejderkullar med 3–6 halvstora ungar vid grynnorna öster om Norrkallans fyr. Den 10 september sågs där sex stora ungar tillsammans med tjugo ådor.

Mellan den 21 augusti och 9 september sågs tre svärtkullar samtidigt med 3, 6 respektive 12 halvstora ungar vid grynnorna öster om Norrkallans fyr. Den 8 och 9 september fanns där en kull med 6 ungar, som var mindre än dem i de tidigare kullarna. Den 22 augusti sågs förutom de tre kullarna vid Norrkallans fyr en kull med 14 ungar vid Sandbanken klockan 9.00 och en kull väster om Synnerstbergen med 12 ungar klockan 21.00. Avståndet mellan ytterpunkterna är 3,5 km och de utgörs således av två olika kullar. Den 22 augusti sågs en kull med två små ungar söder om Fletan. Bedömningen är att i området fanns minst sju olika kullar med 55 ungar under inventeringsperioden. Ifall antalet par var detsamma som år 2023 d.v.s. 106 (Below 2025b) och ifall alla ungar överlevde skulle detta motsvara en ungproduktion på 0,52 ungar/par. År 2008 fick svärtorna inte en enda unge flygg i Norrskärsarkipelagen (Hario 2019).

Därtill sågs en småskrake med två små ungar vid Norrskärs norra strand den 25 augusti.

Övriga observationer

Storskarvarna vid Norrkallans fyr satt oftast i eller kring fyren.

Havsörn sågs varje dag när sikten tillät, vid två tillfällen var de tio samtidigt. Från fyren sågs havsörn den 28 augusti klockan 10.00 enligt följande: Karlastenarna 1, Sandbanken 1, Norrbergskallan 4, Norrberget 1 och Synnerstbergens sjömärke 3. Det var för disigt för att se örn i träden på Östra Norrskär. Från Norrskatan sågs havsörnar klockan 18.00 den 2 september enligt följande: Norrberget 1, Sundbergen på Östra Norrskär 1, Dynggrynnan 2, Revet 2, Synnerstbergen 3 och Gråsjäl-

berget 1. Örnarna flyttar sig inom området och vid god sikt från någon central punkt i området skulle man nog kunnat se fler än tio samtidigt. Det vore intressant att studera ejderns och svärtans förberedelser inför häckningen och jämföra detta med Valsörarna (Hario 2026) där det förutom havsörn förekommer mink, mårdhund och räv.

Observationer av däggdjur

Vid två tillfällen besöktes den nordvästra udden av Norrskär och spår söktes i slammet längs de långgrunda stränderna. Båda gångerna sågs spår av olika stora uttrar, men inga spår av andra däggdjur.

Fotnot: Av de andfåglar som nämns i texten upptas följande i den senaste nationella rödlistan (Hyvärinen m.fl. 2019): vigg, bergand och ejder som starkt hotade (EN), bläsand, stjärtand, årta och svärta som sårbara (VU) samt alfågel, småskrake och storskrake som nära hotade (NT).

Litteratur

Anon. 2025: Fågel- och naturskyddsföreningarnas kommentarer med anledning av möten inom samarbetsgruppen för Kvarkens naturskyddsområde den 4.3 och 7.3.2025. Ostrobothnia Australis rf, Vasa miljöförening rf, Merenkurkun Lintutieteellinen Yhdistys ry och Oravaisnejdens Natur rf.

Below, A. 2025a: Merenkurkun perustettavan suojelualueen levähtävästä linnustosta. Antti Belowilta rajaukset. — PM inlämnat åt samarbetsgruppen för Kvarkens naturskyddsområde våren 2025. 4 s.

Below, A. 2025b: Kan bestånden av skärgårdsfåglar fås att öka igen? — OA-Natur 27: 18–23.

Hario, M. 2019: Trutpredation som dödsorsak för svärtungar på Norrskär. — OA-Natur 21: 48–60.

Hario, M. 2026: Har det blivit vanligare att Valsörarnas svärtor låter bli att häcka? — OA-Natur 28: 16–25.

Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (red.) 2019: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. — Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.